

Faruk YILDIRIM (2018), **SURİYE BAYIRBUCAK TÜRKMEN AĞZI, Giriş – İnceleme- Metinler - Dizin**, Adana: Karahan Kitabevi, 782 s.

Bülent GÜL*

Dil biliminin bir alt kolu olarak Türklük biliminin de önem verdiği ağız araştırmaları her ne kadar dilsel olduğu kabul görse de kültürel çalışmalar için de ayrıca önem taşıyan ve değerli olan araştırmalardır. Ağız araştırmaları dilsel değişimleri görmeyen yanı sıra, aynı zamanda o ağız konuşurlarının kültürünü de tanımayı sağlar. Ağız araştırmaları sırasında derlenen metinler, dilcilerin yanı sıra tarih, folklor, etnografya vb. alanlarda çalışan akademisyenler için de paha biçilemez kıymetli malzeme sunar. Kaybolmakta olan bir topluluğun veya nüfusu tehlike altında olan bir halkın ağıza yönelik yapılan çalışmalar ise gerçekten büyük öneme haizdir. Ağız araştırması yapılan topluluğun konuşururun kalmayacak olması, sadece o konuşurun dilinin değil, aynı zamanda kültürünün de kaybolması anlamına gelir. Bu konuda çok fazla söz söylemeye gerek olmadığını düşünerek, bu korkularımızı taşıyan, nüfus olarak az sayılmayacak durumda olsa da zorunlu göçler nedeniyle dağılan Suriye Bayırbucak Türkmenleri üzerine yapılan ve Türkologların gerekli zamanlarda sorumluluk alması gerektiğine de örnek sayılacak bir çalışma hakkında bilgi vermek istiyorum.

Elimizdeki eser Çukurova Üniversitesi'nde akademik çalışmalarını devam ettiren Faruk Yıldırım'a aittir. Faruk Yıldırım'ı *Adana ve Osmaniye Ağızları* (2006, TDK Yayınları), *Abdal Gizli Dili* (2011, Karahan Yayınları) gibi kitaplarının yanı sıra, ağız araştırmaları üzerine yazmış olduğu makaleleri ile de tanımaktayız. Özellikle *Abdal*

* Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Moğol Dili ve Kültürü Araştırmaları Anabilim Dalı, Ankara / TÜRKİYE. E-posta: bulentg@hacettepe.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-9868-9990

Gizli Dili üzerine yazmış olduğu eser de büyük emek isteyen önemli çalışmalar arasındadır.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere sorumluluk hissedilerek hazırlanan Suriye Bayır Bucak Türkmen Ağzı adlı eser, büyük sıkıntılar yaşayan Bayır Bucak Türkmenlerinin diline ait metinlerin derlenmesi, çok titiz bir şekilde dil incelemesinin yapılması ve yine araştırmacılar için çok gerekli olan dizinin hazırlanması şeklinde ortaya çıkarılmış bir eserdir.

Yıldırım, eserinin önsözünde çalışmaya başlama nedenini şöyle açıklamaktadır: *“Başlangıcı 180 yıl önceye dayanan Türkiye Türkçesi ağız araştırmaları, bugüne kadar önemli gelişmeler kaydetmiş bulunmaktadır. Bir çok ağza ait dil malzemesi toplanmış; çeşitli bölgelerin, illerin, ilçelerin ve köylerin ağız özellikleri incelenmiş; Anadolu ağızları sınıflandırılmıştır. Kıbrıs ve Balkan Türk ağızları da çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti'nin güney sınırına (Hatay-Yayladağı) bitişik bir bölgede yaşayan Bayır Bucak Türkmenlerinin ağzı bugüne kadar bilimsel olarak araştırılmamıştır.”* (Yıldırım 2018: xi).

Yıldırım, Türkiye’de belki de ancak Suriye’de çıkan iç savaş sonucunda isimlerini duyduğumuz Bayır Bucak Türkmenleri ile ilgili yaptığı çalışma ile ilgili olarak şunları söyler:

“Yapay olarak çizilmiş sınırların ötesinde; kuzeyden esen rüzgârı kutsal sayacak, ‘poyraz’ı parola yapacak kadar Türkiye sevgisiyle yaşayan Bayır Bucak Türkmenleri, acımasız ve kirli iç savaş yüzünden topraklarını terketmek zorunda kaldılar. Onların bir kısmı, Türkiye’ye sığındı; Yayladağı ve Osmaniye’deki geçici barınma merkezlerinde yerleştirildiler veya Hatay, Adana ve Osmaniye şehir merkezlerinde yaşamaya başladılar. Bu kitabın malzemesi, onlardan derlenmiştir. Malzemenin derlendiği kaynak kişilerin adları, sınırlılıklar kısmında açıklanan nedenlerden ötürü, ikisi hariç, açıklanmamıştır” (Yıldırım 2018: xi).

Ülkelerine dönüp dönemeyecekleri belli olmayan, belki de bir daha topraklarında yaşayamayıp, Türkiyeli kardeşleri ile birlikte Türkiye’de yeni bir hayata başlayacak olan Bayır Bucak Türkmenlerinin ağızları ile ilgili yapılan bu çalışma; tam olarak zamanında yapılmış, kendi ağız özelliklerinin Türkiye ağızları ile daha bozulmadan, etkileşim içine girmeden yapılmış bir araştırma olarak dikkatimizi çekmektedir.

Faruk Yıldırım, eserinin 1-12. sayfaları olan giriş bölümünde araştırmasının kapsamı, sınırlılıkları, araştırma yöntemi ve Bayır Bucak coğrafyası hakkında bilgi vermiştir.

Giriş bölümünden sonra yer alan Ses Bilgisi incelemesi, çok geniş tutulmuş (s. 13-122), Bayır Bucak Türkmen ağzındaki bütün ses ve ses olayları incelenmiştir. Biçim Bilgisi (s. 123-292) başlığı altında yine çok geniş bir inceleme yapıldığı görülmektedir. Söz yapımı, kelime türleri ve çekimler, sıfatlar, zamirler, zarflar, fiiller ve fiil çekimleri başlığı altında fiillerin zaman, görünüş, kip ve kişilere göre çekimi, birleşik fiil çekimleri, fiilimsiler, edatlar, bağlaçlar ve ünlemler tek tek derlenen metinlere göre çıkarılmış ve gerekli yerlerde kimi zaman Eski Türkçe kimi zaman da Ölçünlü Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılmıştır.

Biçim Bilgisi’nden sonra eserde sonuçlar (s. 293-303), kaynaklar (s. 305-313), metinler (s. 315-514) ve dizin (s. 515-782) bölümleri yer almaktadır.

Geniş bir inceleme yapıldığı zaman, eserin çok değerli malzeme verdiği anlaşılacaktır. Bu ağızda dokuz ünlü sesbirim olması, ê'nin anlam ayırt edici kullanım sıklığı yüksek bir sesbirim olarak yaşaması önemlidir. Geniş zaman çekiminde zamir kökenli kişi eklerinin yerini iyelik eklerinin almış olması da farklı özellikler olarak karşımıza çıkar. Emir-istek hariç bütün çekimlerde çokluk birinci kişi ekinin -k/-g şeklinde olması; Şimdiki zaman çekiminde -{(X)yo} ekinin kullanılması; -{(y)XcX} ekli gelecek zaman çekiminin olması ve kiplik işlevlerle karşımıza çıkması da yine bu ağzın ilgi çekici özelliklerindedir.

Yıldırım, Bayırbucak Türkmen ağzının Türkiye Türkçesinin bir ağzı olduğunu ve ağız özellikleri bakımından Leyla Karahan'ın sınıflandırmasına göre Batı grubu ağzlarının VII. Alt grubuyla büyük ölçüde benzeştiğini ileri sürer ve sonuç olarak da “Dilbilimsel olarak büyük baskı altında olan Bayırbucak Türkmen ağzı, yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu nedenle, araştırılması, belgelenmesi ve yeni kuşaklara öğretilmesi gerekmektedir” (s. 298), demektedir.

Yıldırım, bu eseri ile yok olma tehlikesi içinde olan Suriye Bayırbucak Türkmen ağzını derlemiş, belgelemiş, dilbilgisel incelemesini yaparak, gelecek kuşaklara da aktarılmasını sağlamıştır.

